

Kommentar till "Svenska språket dör ut på landets universitet" DN debatt 2005-06-17

Svenska språket är i samhället i stort fortfarande starkt och livskraftigt, men för en tynande tillvaro inom den svenska högskolans naturvetenskapliga och tekniska fakulteter. I artikeln "Svenska språket dör ut på landets universitet" på DN Debatt den 17 juni 2005 får den svenska högskolans anglifiering en berättigad kritik. Som författarna Christer Kiselman, Sven Halldin, Ulf Danielsson, Karin Carlson, Amalia Mattsson och Martin Rutberg också antyder är medvetenheten om svenskans betydelse såväl för kunskapsinhämtning som för en demokratisk forskningspolitik förvånande liten.

Terminologicentrum TNC vill därför med emfas instämma i författarnas oro för att svenskan förlorar fotfäste inom naturvetenskap och teknik till förmån för engelskan, liksom i deras varningar för följderna av detta. Vi vill också konkretisera några punkter i deras förslag till lösningar.

Som författarna påpekar krävs eftertanke i högskolans internationaliseringsprocess. Internationalisering behöver inte vara liktydigt med "aningslös anglifiering" utan kan stå för tvåspråkighet (eller varför inte mångspråkighet?). Och det är därför oerhört viktigt att framhålla det "både-och"-perspektiv som författarna företräder. Tvåspråkigheten bör, som de skriver, bli "en central del i den nationella strategin". Att satsa på svenska behöver inte betyda att vikten av kunskaper i engelska – eller i andra främmande språk för den delen – reduceras. Det är dock, såsom sägs i utropet på DN Debatt, orimligt att utgå från att svenska studenter lär sig om sitt ämne lika bra på engelska som på svenska.

Att svenska läroböcker saknas inom många områden är således ett problem både för studenternas kunskapsinhämtning och för deras kännedom om svensk terminologi. Om man inte kan översätta litteraturen (därför att det i många fall skulle ta för lång tid innan studenterna då fick tillgång till nya rön inom vetenskapen) eller författa avancerad kurslitteratur direkt på svenska (därför att det skulle vara alltför resurskrävande) bör den engelskspråkiga litteraturen åtminstone kompletteras med termlistor. Termlistorna skulle innehålla såväl svenska begreppsförklaringar som svenska termer, vilket skulle hjälpa studenterna att lättare tillägna sig stoffet och samtidigt smidigt få tillgång till den svenska terminologin. Vägen in i ett nytt kunskapsområde kan med fördel gå via terminologin. Om man får lära sig de centrala begreppens definitioner och de etablerade termerna för varje begrepp, får man de "krokar" som man kan hänga upp kunskapen på och få den att växa. Goda försök med tvåspråkiga termlistor har gjorts vid Uppsala universitet, där den teknisk-naturvetenskapliga fakulteten också har utarbetat en språkplan.

Ett annat sätt att hjälpa studenter med terminologin vore att låta en kurs i terminologins teori och metoder ingå i alla högskolans grundutbildningar. Med kunskaper i terminologiteori kan man bättre hantera sitt eget fackspråk och dess termer i olika kommunikativa situationer. I dag ingår ämnet terminologi som obligatorisk del endast i en liten andel humanistiska kurser (översättarutbildningar, språkkonsultlinjen etc.). Utöver detta håller Tolks- och översättarinstitutet på Stockholms universitet i en fristående 10-poängskurs i terminologi. Men terminologi är ett ämne som kan gagna (och roa!) även naturvetare och tekniker.

Obligatoriska kurser i muntlig och skriftlig presentationsteknik på såväl svenska som engelska under grundutbildningen vore också ett sätt att höja studenternas språkliga kompetens – på båda språken. Kurser i presentationsteknik finns inom flera naturvetenskapliga och tekniska fakulteter, och de brukar vara mycket uppskattade av de studenter som går dem. Eftersom kurserna i allmänhet är frivilliga, är det dock ett ganska litet antal studenter som utnyttjar möjligheten att gå dem.

Att införa fler obligatoriska kurser i grundutbildningen är förstås inte lätt med tanke på högskolornas redan nu pressade utbildningsplaner och ekonomi. Men tanken bör inte avfärdas innan nyttan har analyserats och ställts mot en konsekvensanalys av dagens situation.

Ett problem i Språk-Sverige är förstås att det inom många ämnesområden inte finns någon svensk terminologi. Därför måste också ett kontinuerligt arbete med att utveckla den svenska terminologin bedrivas – om man vill undvika domänförlust inom naturvetenskap och teknik (liksom inom andra områden). Sådant arbete bedrivs till exempel inom Svenska biotermgruppen, Svenska datatermgruppen och Svenska Optiksällskapets arbetsgrupp för språkvårdsfrågor. Inom dessa grupper samarbetar ämnesexperter med terminologer för att korrekt beskriva ämnesområdets begrepp och ge rekommendationer om svenska termer. Det behövs säkert termgrupper inom fler områden, och de grupper som finns behöver fler ämnesexperter som vill engagera sig i den svenska terminologin inom sina områden.

Som författarna skriver är det först då svenskan håller jämna steg med engelskan som vetenskapen kan utnyttjas fullt ut i samhället. Man bör inte glömma att språk är makt – makt som motsats till maktlöshet. Endast med språkets makt kan man delta aktivt i den offentliga debatten och där hävda sina åsikter med tillräcklig pondus. Kommer dagens studenter, med den svenska de får med sig ut i arbetslivet, att kunna göra det inom sitt eget ämnesområde i framtiden? Kommer svenska vetenskapsmän att kunna skriva en debattartikel på svenska i DN? Vill vi kunna svara ja på dessa frågor krävs en förändrad språksyn både i regeringen och inom högskolan.

Anna-Lena Bucher

vd för Terminologicentrum TNC, som med anslag från Näringsdepartementet verkar som centrum för fackspråk och terminologi i Sverige